

معاونت پژوهش‌های
کاربردی

سند

نظرات استدلالی

لایحه شورا‌های حل اختلاف (مرحله چهارم)

شماره مسلسل: ۴۰۳۲۰۰۳

تاریخ: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸

باسمه تعالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

لایحه شوراهاى حل اختلاف (مرحله چهارم)

تاریخ تصویب: ۱۴۰۲/۰۶/۲۳

کد خزانه: ۴۰۳۲۰۰۳

۱۴۰۲/۰۳/۰۸

تاریخ نظر شورای نگهبان: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵

پژوهشکده شورای نگهبان

باسمه تعالی

لایحه شوراهاى حل اختلاف (مرحله چهارم)

درباره‌ی مصوبه

برخی از مواد لایحه‌ی دو فوریتی شوراهاى حل اختلاف که در مرحله‌ی اول در تاریخ ۱۳۹۹/۱۱/۱ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده بود، پس از بررسی در جلسات مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۸ و ۱۳۹۹/۱۱/۱۵ شورای نگهبان، مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داده شد. مجلس در مرحله‌ی دوم و در راستای رفع ایرادات مذکور شورا، مصوبه‌ی اصلاحی که در تاریخ ۱۴۰۰/۳/۳۱ به تصویب رسیده بود را به موجب نامه‌ی شماره ۳۵۴/۲۷۷۱۳ مورخ ۱۴۰۰/۴/۶ به شورای نگهبان ارسال کرد.

این شورا با بررسی مصوبه‌ی اعاده‌شده در تاریخ ۱۴۰۰/۴/۱۶، همچنان برخی از اشکالات سابق را باقی دانست و نظر خود در این خصوص را از طریق نامه‌ی شماره ۱۰۲/۲۶۸۳۲ مورخ ۱۴۰۰/۴/۲۲ به رئیس مجلس شورای اسلامی ابلاغ کرد.

سپس مجدداً قانون‌گذار در راستای تأمین نظر شورای نگهبان، اصلاحاتی را در تاریخ ۱۴۰۲/۳/۲ در مصوبه به عمل آورد. شورای نگهبان بررسی مصوبه‌ی اعاده‌شده را در دستور جلسه‌ی مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۴ قرار داد و همچنان برخی از مواد آن را واجد ابهام و اشکال دانست.

مجلس در راستای تأمین نظر شورای نگهبان، در تاریخ ۱۴۰۲/۶/۲۲ اصلاحات مجددی را در مصوبه اعمال کرد و مصوبه‌ی مرحله‌ی چهارم را در قالب نامه‌ی شماره ۳۵۴/۵۰۲۵۰ مورخ ۱۴۰۲/۶/۲۶ ارسال کرد. اعضای شورا پس از بررسی مصوبه‌ی اعاده‌شده در جلسه‌ی مورخ ۱۴۰۲/۷/۱۲، مفاد آن را مغایر با موازین شرع و قانون اساسی تشخیص نداند و نظر شورا از طریق نامه‌ی شماره ۱۰۲/۳۸۷۳۱ مورخ ۱۴۰۲/۷/۱۵ به اطلاع رئیس مجلس رسید.

«نظرات شورای نگهبان در خصوص لایحه شوراهای حل اختلاف (مرحله چهارم)»

ماده ۴-

[ماده (۴) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

قوه قضائیه مکلف است حداکثر ظرف یک سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، در هر حوزه قضایی شهرستان، شعبه یا شعبی از دادگاه‌ها را تحت مدیریت و نظارت رئیس آن حوزه قضایی به عنوان دادگاه صلح تعیین کند. در حوزه قضایی بخش، وظایف و اختیارات و صلاحیت‌های دادگاه صلح می‌تواند بر عهده دادگاه بخش باشد که بر اساس احکام این قانون رسیدگی می‌کند.

ریاست و نظارت دادگاه‌های صلح و شوراهای حل اختلاف در استان بر اساس آیین‌نامه ماده (۴۶) این قانون تعیین می‌شود.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

مطابق حکم ماده (۴) پیشین، انتخاب شوراهای حل اختلاف در حوزه قضایی شهرستان و بخش از میان یکی از قضات شاغل در آن حوزه قضایی و «با معرفی رئیس کل دادگستری استان» و ابلاغ رئیس قوه قضائیه پیش‌بینی شده بود. شورا تقیید اختیار رئیس قوه به «قضات معرفی شده از سوی رئیس کل دادگستری استان» را مغایر اصل (۱۵۸) قانون اساسی دانست. اکنون که در اصلاحات این ماده، ریاست و نظارت بر دادگاه‌های صلح و شوراهای حل اختلاف، مطابق آیین‌نامه موضوع ماده (۴۶)^۱ که به تصویب رئیس قوه می‌رسد، پیش‌بینی شده است، طبیعاً ریاست قوه قضائیه در تعیین تکلیف در خصوص ریاست و نظارت بر دادگاه‌های صلح و شوراهای حل اختلاف، اختیار کامل خواهد داشت و به این ترتیب اشکال سابق شورا در این خصوص نیز رفع شده است.

۱. ماده (۴۶) مصوبه‌ی حاضر: «ماده ۴۶- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف سه ماه از تاریخ تصویب آن، توسط معاونت حقوقی قوه قضائیه با همکاری وزارت دادگستری و مرکز امور شوراهای تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.»

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۴)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

ماده ۵ مکرر-

...

تبصره ۱- ...

[در تبصره (۵) ماده (۵ مکرر) مصوبه واژه «بیمه» به عبارت «حق بیمه» اصلاح می‌شود.]

تبصره ۵- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، عضویت جدید در شوراهای حل اختلاف افتخاری، داوطلبانه و تبرعی بوده و هرگونه استخدام و به‌کارگیری اعضای جدید تحت هر عنوان در شوراهای پرداخت هرگونه حق بیمه برای آنها ممنوع است. مرکز می‌تواند صرفاً به تناسب فعالیت آنها از ایشان تقدیر به عمل آورد.

تبصره ۶- ...

■ توضیح اعمال تذکر

با اصلاح صورت‌گرفته، تذکر شورا ناظر به تبصره (۵) این ماده مبنی بر اصلاح عبارت «بیمه» به «حق بیمه» اعمال شده است.

■ نظر شورای نگهبان

ماده (۵) مکرر، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

ماده ۱۱-

صلاحیت‌های دادگاه صلح به شرح زیر است:

۱- ...

[در بند (۱۱) ماده (۱۱) مصوبه عبارت «اصلاح مشخصات مدرک تحصیلی» به عبارت «اصلاح مشخصات مدرک تحصیلی (به استثنای مواردی که در صلاحیت دیوان عدالت اداری است)» اصلاح می‌شود.]

۱۱- دعای اصلاح شناسنامه، استرداد شناسنامه، اصلاح مشخصات مدرک تحصیلی (به استثنای مواردی که در صلاحیت دیوان عدالت اداری است)، الزام به اخذ پایان کار، اثبات رشد، الزام به صدور شناسنامه، تصحیح و تغییر نام.

تبصره ۱- ...

[تبصره (۲) ماده (۱۱) حذف می‌شود.]

[در تبصره (۳) ماده (۱۱) عبارت «دادگاه صلح جز در موارد فوری چنانچه حصول سازش به تراضی طرفین امکان‌پذیر باشد، ابتدا پرونده را برای صلح و سازش به عضو یا اعضای شورا که در دادگاه مستقر می‌باشند یا شعبه شورای حل اختلاف یا میانجی‌گری ارجاع می‌دهد.» به عبارت «دادگاه صلح با رضایت طرفین، پرونده را برای حصول سازش به عضو یا اعضای شورا که در دادگاه مستقر می‌باشند یا شعبه شورای حل اختلاف یا میانجی‌گری ارجاع می‌دهد.» اصلاح می‌شود.]

تبصره ۳- دادگاه صلح با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل رسمیت می‌یابد. دادگاه صلح با رضایت طرفین، پرونده را برای حصول سازش به عضو یا اعضای شورا که در دادگاه مستقر می‌باشند یا شعبه شورای حل اختلاف یا میانجی‌گری ارجاع می‌دهد. چنانچه حداکثر ظرف دو ماه موضوع منتهی به سازش شود، مراتب صورت جلسه و جهت اتخاذ تصمیم به قاضی دادگاه صلح اعلام می‌شود تا طبق مقررات اقدام کند. در صورت عدم حصول سازش، قاضی دادگاه صلح مطابق قانون، به موضوع رسیدگی کرده و مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

تبصره ۴- ...

[در بند «ب» تبصره (۵) ماده (۱۱) عبارت «حل اختلاف با شعبه اول دادگاه تجدیدنظر استانی است که ابتدا به صلاحیت آن اظهار نظر شده است.» به عبارت «حل اختلاف با شعبه اول دادگاه تجدیدنظر استانی است که مرجع قضایی آن استان آخرین قرار عدم صلاحیت را صادر نموده است.» اصلاح می‌شود.]

تبصره ۵- در صورت حدوث اختلاف بین دادگاه‌های صلح و همچنین سایر مراجع قضایی و غیر قضایی به ترتیب زیر اقدام می‌شود:
الف- ...

ب- در مورد دادگاه‌های صلح واقع در حوزه‌های قضایی دو استان و نیز اختلاف بین دادگاه صلح و دادرها یا دادگاه‌های حقوقی یا کیفری یا بخش حوزه قضایی دو استان، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه تجدیدنظر استانی است که مرجع قضایی آن استان آخرین قرار عدم صلاحیت را صادر نموده است.
پ- ...

■ دیدگاه عدم مغایرت

به موجب حکم تبصره (۳)، دادگاه صلح «چنانچه حصول سازش به تراضی طرفین امکان‌پذیر بود»، ابتدا پرونده را برای صلح و سازش ارجاع می‌داد. شورا اطلاق حکم مذکور را از این حیث که ارجاع پرونده از سوی قاضی دادگاه صلح به نهاد دیگری جهت ایجاد صلح و سازش را «بدون تراضی طرفین» تجویز کرده بود، مغایر با موازین شرعی و اصول (۳۴)، (۶۱)، (۱۵۶) و (۱۵۸) قانون اساسی دانست. حال که در اصلاحات این تبصره، ارجاع به صلح و سازش مقید به «وجود رضایت طرفین پرونده» شده است، اشکال پیشین شورا نیز رفع شده است.

■ دیدگاه عدم ابهام

الف) به موجب حکم بند (۱۱) سابق، دعای «اصلاح مشخصات مدرک تحصیلی» در صلاحیت دادگاه صلح قرار گرفته بود. اما با توجه به اینکه این قبیل دعای طیف گسترده‌ای دارد و در مواردی ممکن است درخواست اصلاح مدرک تحصیلی، ناشی از اثبات قصور یا تقصیر یک مقام دولتی (برای مثال کارمند وزارت علوم یا آموزش و پرورش) باشد که در این صورت در صلاحیت دیوان عدالت اداری خواهد بود و در مواردی ممکن است صرفاً اصلاح شکل یا محتوای مدرک بدون توجه به نقض قانون مقامات مطرح باشد که موضوع در صلاحیت محاکم عمومی است، شورا عبارت «اصلاح مشخصات مدرک تحصیلی» در بند (۱۱) را موجد ابهام دانست. اکنون که پرونده‌های در صلاحیت «دیوان عدالت اداری»، از شمول حکم بند (۱۱) اصلاحی خارج شده است، ابهام سابق شورا نیز متفتی شده است.

ب) مطابق حکم تبصره (۲) سابق، قوهی قضائیه مجاز شده بود برای دادگاه صلح علاوه بر قضات شاغل از «قضات بازنشسته» نیز استفاده کند. شورا حکم مذکور را از جهت وضعیت رابطهی استخدامی و شرایط قضات بازنشسته، واجد ابهام دانست. حال که در اصلاحات این ماده، به کلی تبصره (۲) حذف شده است، ابهام پیش گفته نیز سالبه به انتفای موضوع است.

ج) به موجب حکم بند (ب) سابق تبصره (۵)، در مورد اختلاف در صلاحیت دادگاههای صلح واقع در حوزههای قضایی دو استان و نیز اختلاف بین دادگاه صلح و دادسراها یا دادگاههای حقوقی یا کیفری یا بخش حوزه قضایی دو استان، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه تجدیدنظر استانی است که «ابتدا به صلاحیت آن اظهار نظر شده» بود. شورا عبارت «ابتدا به صلاحیت آن اظهار نظر شده است» را با توجه به اینکه معنای روشنی را به ذهن متبادر نمی کرد، دارای ابهام شناخت. مجلس در راستای تأمین نظر شورای نگهبان، عبارت روشن «دادگاه تجدیدنظر استانی که آخرین قرار عدم صلاحیت را صادر نموده است» را جایگزین کرده و به این ترتیب ابهام شورا برطرف شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۱۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

[در عنوان فصل سوم عبارت «ترتیب رسیدگی در شورا» به عبارت «ترتیب رسیدگی و اقدامات سازشی» اصلاح می شود.]

فصل سوم - ترتیب رسیدگی و اقدامات سازشی

ماده ۲۰- ...

▪ توضیح اعمال تذکر

در مرحلهی قبل، با توجه به تغییرات صورت گرفته در ماده (۱۱) مصوبه و اضافه شدن «دادگاه صلح» به احکام آن، شورا متذکر شد عنوان فصل به «ترتیب رسیدگی در دادگاه صلح و شورا» اصلاح شود. با توجه به جایگزینی عبارت کلی «ترتیب رسیدگی و اقدامات سازشی»، تذکر شورا به نحوی اعمال شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۲۰)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

ماده ۲۳-

[در ماده (۲۳) عبارت «هزینه رسیدگی شوراهای حل اختلاف» به عبارت «هزینه دادرسی شوراهای حل اختلاف» و عبارت «در دعاوی مالی هزینه رسیدگی» به عبارت «در دعاوی مالی هزینه دادرسی» اصلاح و یک تبصره به شرح زیر به این ماده الحاق می‌شود:]
هزینه دادرسی در دادگاه‌های صلح حسب مورد مطابق هزینه دادرسی در محاکم دادگستری است و هزینه دادرسی شوراهای حل اختلاف در موارد موضوع ماده (۱۲) این قانون،^۱ در دعاوی کیفری و دعاوی حقوقی غیرمالی معادل هزینه دادرسی در محاکم دادگستری و در دعاوی مالی هزینه دادرسی معادل پنجاه درصد (۵۰٪) هزینه دادرسی در محاکم دادگستری است.
تبصره- در صورتی که پرونده از سوی مرجع قضایی جهت صلح یا سازش به شورای حل اختلاف ارجاع شود، چنانچه هزینه دادرسی پرداخت شده باشد، هزینه دادرسی مجدد دریافت نمی‌شود.

▪ دیدگاه عدم ابهام

با توجه به اینکه در برخی از موارد، اصحاب دعوا یا شکایت ابتدا دادخواست یا شکایت خود را پس از پرداخت هزینه دادرسی قانونی نزد مراجع قضایی مطرح می‌کنند و سپس با

۱. ماده (۱۲) مصوبه‌ی حاضر: «ماده ۱۲- شوراها در موارد زیر حسب مورد با درخواست خواهان یا مدعی خصوصی یا شاکی برای صلح و سازش اقدام می‌نمایند:

۱- کلیه امور مدنی و حقوقی.

۲- جنبه خصوصی جرایم غیرقابل گذشت.

۳- کلیه جرایم قابل گذشت

تبصره- ...»

ترازی طرفین، پرونده از سوی دادگاه به شورای حل اختلاف ارجاع می‌شود، روشن نبود در این قبیل موارد نیز اصحاب دعوا یا شکایت ملزم به پرداخت هزینه‌ی دادرسی بودند یا خیر و شورا ماده (۲۳) را از این حیثیت موجد ابهام شناخت. اکنون به موجب تبصره‌ی الحاقی به این ماده، روشن شده است در موارد پیش گفته، هزینه‌ی دادرسی مجدد دریافت نخواهد شد. گفتنی است اصلاح عبارت «هزینه رسیدگی» به «هزینه دادرسی»، ناظر به ایراد شورا نبوده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۲۳)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

ماده ۲۹-

...

[در ماده (۲۹) عبارت «تبصره (۱)» به واژه «تبصره» اصلاح می‌شود.]

تبصره - ...

▪ توضیح اعمال تذکر

تذکر شورا در مورد اصلاح عنوان «تبصره (۱)» این ماده به «تبصره»، عیناً اعمال شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۲۹)، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

▪ نظر نهایی شورای نگهبان

مصوبه‌ی مجلس شورای اسلامی در خصوص لایحه‌ی شوراهای حل اختلاف، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای مدظله‌العالی

«... شما استدلال دارید، اما این استدلال برای مجلس، گاهی معلوم نیست، گاهی برای مجمع تشخیص هم درست معلوم نیست، ... در حالی که خوب است در متن آن حکم اشاره‌ای به استدلال بشود و در یک محل جداگانه آن استدلال به تفصیل نوشته بشود.»

در دیدار با اعضای شورای نگهبان (۱۳۷۹/۴/۲۸)

تهران | خیابان شهید بهشتی
خیابان سرافراز | کوچه پنجم | پلاک ۱۱

www.ccri.ac.ir

کدپستی ۱۵۹۷۸۵۶۱۱۳
دبیرخانه ۰۲۱۸۸۵۳۳۴۲۲

پژوهشکده شورای نگهبان